

PAMIĘCI OFIAR II WOJNY ŚWIATOWEJ.

Ideę upamiętnienia mieszkańców gminy Rejowiec , ofiar II wojny światowej , zgłoszono i zapisano w punkcie 2 Protokołu Nr 13/4 z dnia 7 marca 1945 roku na posiedzeniu Gminnej Rady Narodowej w Rejowcu .

(...) ,, w **pkt. 2 Oddanie hołdu poległym w walce o wolność .**

W ramach tego punktu Ob. Sekretarz wygłosił krótkie przemówienie na temat zmagañ Narodu Polskiego ze znieprawionym okupantem niemieckim przez okres 5-ciu lat , w czasie których wielu Polaków zginęło w okrutnych niemieckich katowniach jak Zamek Lubelski , Majdanek , Oświęcim i tp ., poczem Rada Gminna na jego wniosek oddała hołd ceniom poległych w walce o wolność wielkich synów polskich poprzez powstanie i zachowanie 3 minutowej ciszy . W związku z tym Ob. Madeński zwrócił się z prośbą do wójta gminy aby ustalił i sporządził imienna listę zamordowanych w katowniach niemieckich i poległych na froncie , poczem , aby ich nazwiska zostały wpisane na tablicy pamiątkowej , która winna być wmurowana w miejscowym kościele parafialnym ,,

W odpowiedzi na prośbę zgłoszoną do protokołu Nr 13/4 w dniu 7 marca 1945 roku na posiedzeniu Gminnej Rady Narodowej w Rejowcu w pkt. 2 przez członka Zarządu Gminy Madeńskiego Kazimierza oraz Zarządzenie Starostwa Powiatowego w Chełmie z dnia 17 sierpnia 1945 roku Nr. Org. 16/122/45 – wójt gminy Rejowiec Krawczyk Jan sporządził w dniu 13.09.1945 roku imienną listę zamordowanych w katowniach niemieckich i poległych na froncie mieszkańców gminy Rejowiec .

Pomysł budowy pomnika dla upamiętnienia pomordowanych w czasie okupacji niemieckiej zrodził się w 1946 roku . Świadczy o tym zapis w Protokóle Nr 31 / 31 z posiedzenia Gminnej Rady Narodowej w dniu 27 marca 1947 roku .

W punkcie zapytania

(,,) ,, Ob. Madeński Kazimierz zapytuje , gdzie się znajdują pieniądze , które były zebrane w 1946 roku , a które miały być wydatkowane na postawienie pomnika dla pomordowanych przez okupanta niemieckiego mieszkańców gminy Rejowiec . Odpowiedzi udzielił ob. Zwierzyński Stanisław – kierownik szkoły miejscowej , który stwierdził , że pieniądze znajdują się u niego . Natomiast pomnik będzie w bieżącym roku postawiony ,, .

Następny zapis konkretyzujący idee budowy pomnika – występuje w protokóle posiedzeń Zarządu Gminy w Rejowcu , który podjął Uchwałę Nr. 23 z 10 kwietnia 1949 roku w sprawie powołania Gminnego Komitetu Budowy Pomnika Pomordowanych w czasie okupacji w skład którego weszli :

Ostrowski Marian – wójt gminy (Przewodniczył temu komitetowi)
Krawczyk Jan – Przewodniczący Gminnej Rady Narodowej
Madeński Kazimierz – członek zarządu
Czuba Franciszek – członek zarządu
Zwierzyński Stanisław – kierownik szkoły w Rejowcu
Kukulska Maria – nauczycielka szkoły w Rejowcu .

Następnym krokiem w realizacji idei było ogłoszenie przetargu .Rozplakatowano jego treść o następującym brzmieniu :

Zarząd Gminy w Rejowcu
Powiat chełmski

Rejowiec dn.23.05.1949 roku.

Ogłoszenie

Zarząd Gminy w Rejowcu podaje do publicznej wiadomości , że w dniu 29 maja 1949 roku (niedziela) o godzinie 14-tej odbędzie się pisemny przetarg nieograniczony w lokalu Zarządu Gminy w Rejowcu na budowę pomnika ku czci pomordowanych w latach 1939 – 1944 . (w dalszej części tego ogłoszenia podane zostały warunki realizacyjne .

Protokół

z posiedzenie Gminnego Komitetu Budowy Pomnika Pomordowanych Ob. Ob. Gminy Rejowiec przez okupanta niemieckiego , odbytego pod przewodnictwem wójta gminy Ob. Ostrowskiego Mariana z dnia 29 V 1949 roku w lokalu Zarządu Gminnego.

Obecni : 1 Ob. Madeński Stanisław
2 Ob. Zwierzyński Stanisław

Nieobecni : 1 Ob. Doliński Władysław
2 Ob. Kukulska Joanna
3 Ob. Frydryszak Marian
4 Ob. Damski Jan

Porządek obrad ;

1 Przeczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia

2 Otwarcie ofert

3 Wolne wnioski – interpelacje

Po odczytaniu protokołu , został przyjęty bez zastrzeżeń . Następnie wójt gminy przystąpił do odczytania ofert złożonych na budowę pomnika projektowanego przez Komitet . Odczytano 2 oferty, jedna na sumę 105 – tysięcy złotych Ob. Kazimierza Władysława , druga na 118 – tysięcy złotych Ob. Świetlickiego Witolda . Ze względu , że na zebraniu nie było fachowców by zaopiniowali możliwą cenę dostępną to też przetarg odwołano ostatecznie na dzień 1 VI 1949 roku (środa) na godzinę 18-tą i zawiadomić powtórnie o zapadłej decyzji Komitet , zaprosić też techników Ob. Ob. Frydryszaka Mariana , Horiszewskiego Jerzego i Damskiego Jana . Na tym protokół zakończono i podpisano .

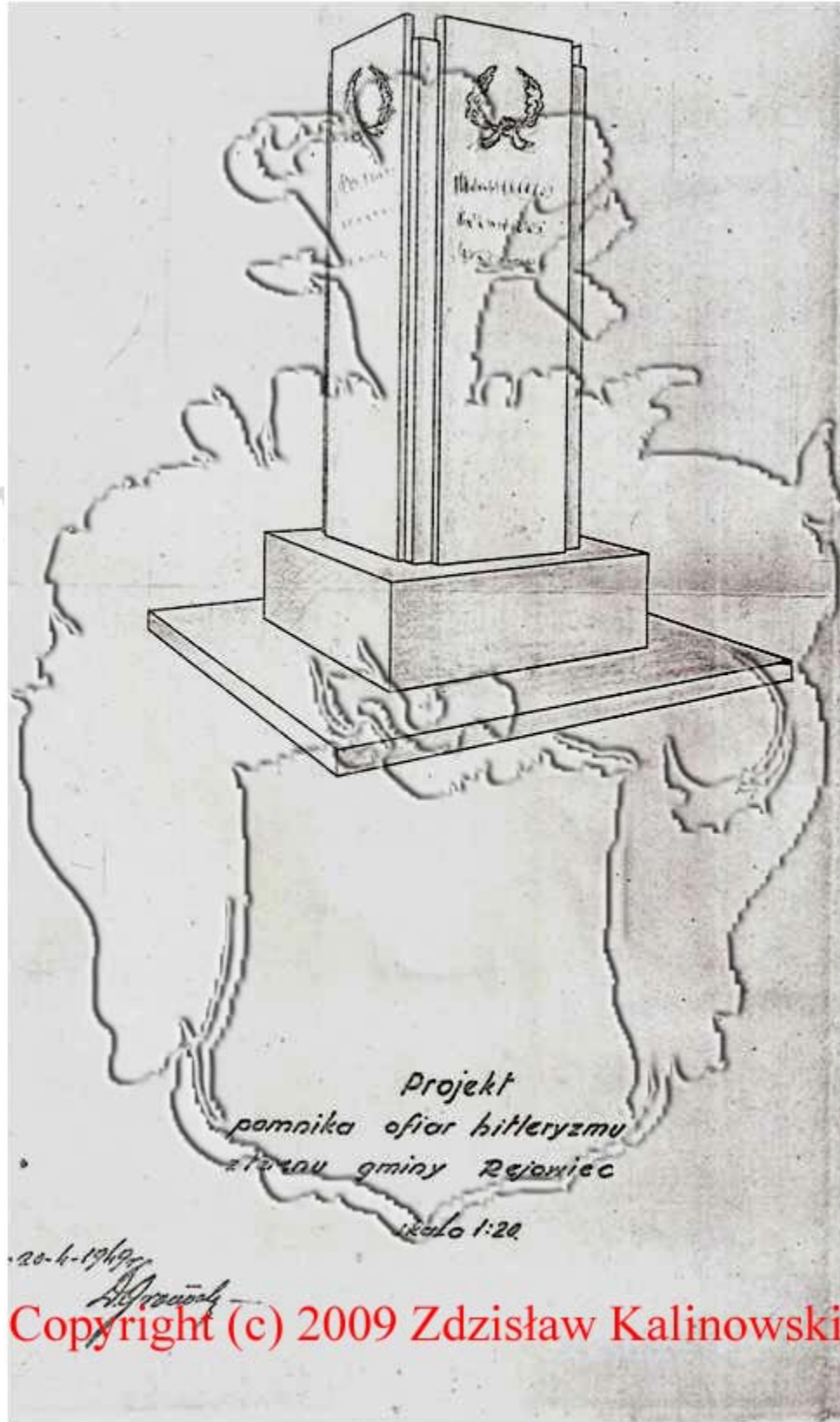
Protokółant

Przewodniczący

(*podpis nieczytelny*)

(*podpis nieczytelny*)

Projektowany pomnik miał mieć 4 płyty granitowe na których miano umieścić nazwiska ofiar hitleryzmu z terenu gminy Rejowiec , gdyż nie doszło do realizacji wmurowania odpowiednich płyt w kościele parafialnym w Rejowcu . Komitet ostatecznie zatwierdził projekt realizacyjny . Oferty na wykonanie prac zostały złożone do Urzędu Gminy w dniu 20 kwietnia 1949 roku .

Zatwierdzony projekt do realizacji z czterema pionowymi płytami granitowymi .

Wybrano miejsce lokalizacji u zbiegu ulic : Piłsudskiego (T. *Kościuszki* , *J.W. Stalina* , Rokossowskiego) i Kolejowej (*Partyzanckiej* , *Henryka Dąbrowskiego*) . W trakcie budowy pomnika odstąpiono od pierwotnych założeń . Zrezygnowano z płyt granitowych , poprzestając na otynkowanym betonie .

Poniżej pełna wersja umowy na budowę pomnika . Termin wykonania prac określono na dzień 10 lipca 1949 roku .

Umowa

Spisana dnia 1 czerwca 1949 roku pomiędzy Gminnym Komitetem Budowy Pomnika w Rejowcu w osobach : wójt gminy – Ostrowskiego Mariana , kierownika szkoły – Zwierzyńskiego Stanisława i Madeńskiego Kazimierza z jednej strony a obywatelem Kaźmierczakiem Władysławem mieszkańcem Kolonii Siedliszczki z drugiej strony treści następującej :

1.

Władysław Kaźmierczak na skutek przyjęcia oferty zobowiązał się w terminie do dnia **10 lipca 1949 roku** wznieść w osadzie Rejowiec pomnik za złoty 80 000(słownie – osiemdziesiąt tysięcy)

Rejowiec dnia 1.06.1949 roku

Zrealizowany projekt pomnika przy Urzędzie Gminy w Rejowcu

Copyright (c) 2009 Zdzisław Kalinowski

Pomnik przed renowacją. Na samym szczycie stylizowane godło państwowe wykonane z mosiądzu , pod spodem napis (grube czcionki z mosiądzu) Fotografia z 20 maja 1959 roku :

PAMIĘCI
POMORDOWANYCH
PRZEZ
NIEMCÓW
W LATACH
1939 – 1944

Od roku 1950 wszystkie ówczesne uroczystości państwowo-patriotyczne z licznym udziałem młodzieży szkół gminy Rejowiec odbywały się przy pomniku . Pomiędzy Urzędem Gminy a Pomnikiem ustawiano trybuny honorowe przed którymi maszerowali mieszkańcy gminy Rejowiec . Wysłuchiwano referatów wychwalających między innymi jedynie słuszną linię Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej .

Gminna Rada Narodowa w Rejowcu w protokóle ze swojego posiedzenia Nr 4/50 w dniu 14 kwietnia 1950 roku podjęła Uchwałę 23 w ,której zawarto zobowiązania dla uczczenia Święta 1-go Maja . Jednym z tych zobowiązań było :

(...) ,, - wykończyć pomnik ku czci pomordowanych przez Niemców w latach 1939 – 1944 oraz uporządkować ogród przy pomniku ,, .

W ramach prac renowacyjnych¹ w latach 70-tych XX stulecia ówczesne władze samorządowe wpadły na ,, genialny pomysł ,, – upiększyć pomnik wykładziną z kiczowatego lastryka imitującego płyty granitowe . Usunięto pierwotny napis wykonany z liter mosiężnych zastępując , odpowiednią tablicą . Częściowo zasypano stopnie , gubiąc tym samym proporcje . Po tych przeróbkach obelisk stracił na swej wymowie . Efekt tej modernizacji widoczny jest do dnia dzisiejszego .

¹ W opracowaniu ,, Pomniki Pamięci Narodowej ,, - województwo chełmskie . Praca Zbiorowa pod redakcją prof. Z. Mańkowskiego . Lublin 1975r i maszynopis z tej książki w BB i DZ – Chełm oraz karcie katalogowej – Pomnik w Rejowcu redakcji mgr Cz. Kielbonia nie mają potwierdzenia w materiałach źródłowych . Te publikacje zawierają błędy faktograficzne , a co gorsza nie odnoszą się do lat przed rokiem 1975 .

Fotografię pomnika wykonano w dniu 17 grudnia 1988 roku . Foto tablicy z dnia 8 września 2008 roku. Koronę na głowie Orła dodano po 1989 roku .

Napis wyryty na tablicy :

PAMIĘCI
POMORDOWANYCH
PRZEZ NIEMCÓW
HITLEROWSKICH
W LATACH
1939 – 1944

Dewiza hołdowania bylejakości w Rejowcu występuje do obecnej chwili. Można wyrażać ubolewania ,że Ci co oddali życie za Polskę nie zasłużyli sobie w Rejowcu na coś lepszego niż lastryko.

Należałoby sugerować stosownym pryncypałom Rejowca , oraz apelować do lokalnych przezacnych obmyślaczy dobra pospolitego , że problem wart jest szerszego potraktowania . Dopóki jeszcze są dostępne materiały pozwalające na zredagowanie list upamiętniających wszystkich poległych za Ojczyznę , coś w rodzaju „**Księgi Rejowca – Gloria Victis**” . Obejmującą czasy Legionów a kończąc na 1945 roku , tym bardziej , że zapadły w tej sprawie decyzje ponad 60 lat temu , które nie zostały do dnia dzisiejszego zrealizowane . Świadczy o tym chociażby Protokół Nr 13/4 z dnia 7 marca 1945 roku GRN w Rejowcu . Intencje były , ale zabrakło dobrej woli przy jego realizacji , tak jak zresztą wszystko w Rejowcu .

W hołdzie nauczycielom z Rejowca zamordowanym przez okupanta niemieckiego w latach II wojny światowej .

Po zakończeniu działań II wojny światowej społeczeństwo Rejowca wraz z uczniami i nauczycielami szkoły w Rejowcu upamiętniło pomordowanych pedagogów fundując wolnostojący pomnik przed szkołą . Na którym były wypisane nazwiska straconych ,

Szkic projektu pomnika przed szkołą do realizacji .

Na podstawie dokumentacji projektowej pomnik wykonał w 1948 roku Piotr Mikołajczyk ². Ten niewielki obelisk był hołdem i upamiętnieniem zamordowanych przez Niemców nauczycieli ze szkół w Rejowcu , ale nie wszystkich .

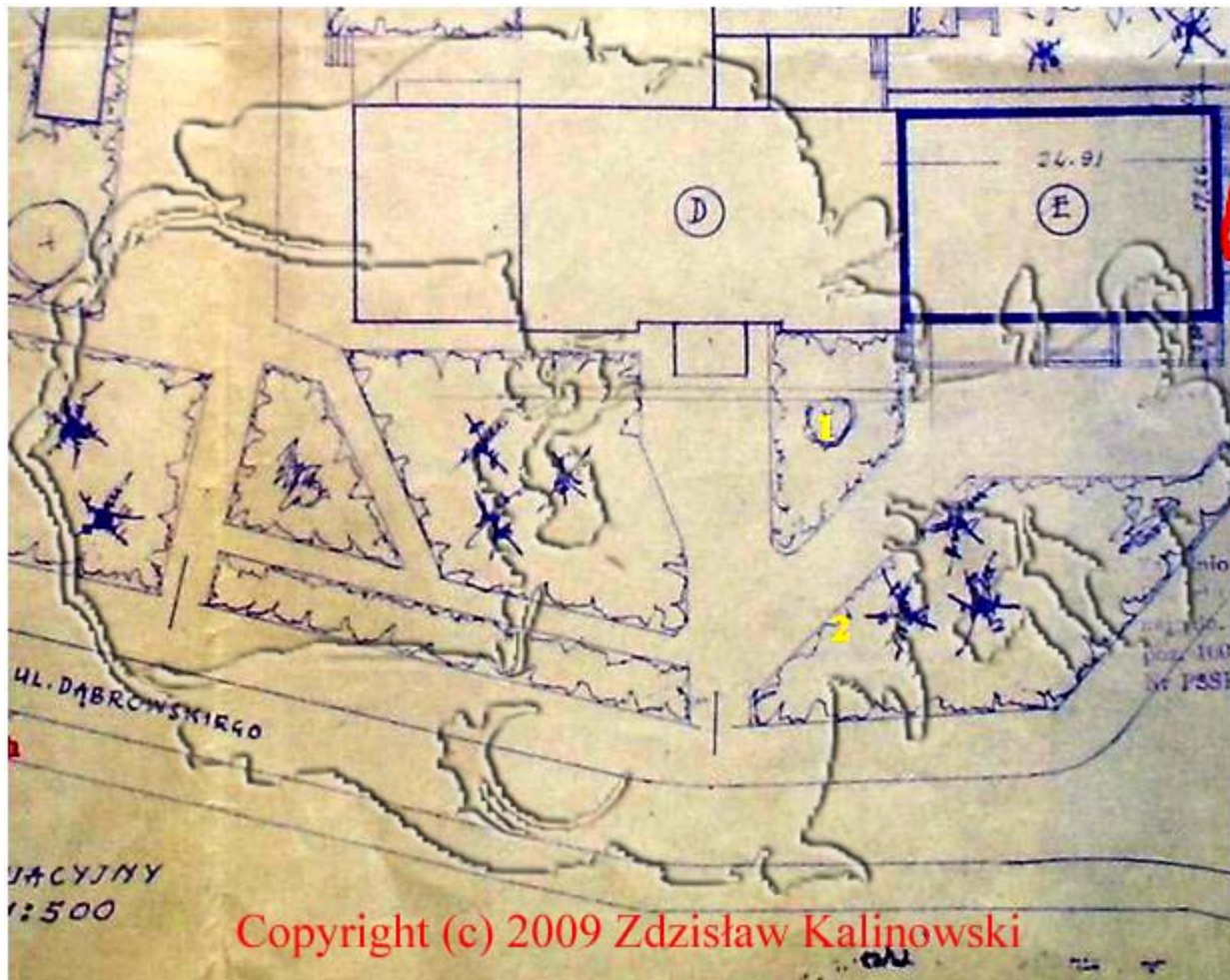

Pomnik poświęcony zamordowanym nauczycielom ze szkół Rejowca . Na fotografii fragment z widocznym napisem : „ Pamięci tych co zginęli z rąk okupanta niemieckiego”, Foto z czerwca 1961 roku .

Zabrakło na tej liście pięciu nazwisk . Taki sam błąd popełniono na tablicy pamiątkowej wmurowanej na korytarzu parteru szkoły. Tablica zastąpiła usunięty pomnik ³ . Wolnostojący pomnik przeszkadzał w budowie alei, która miała prowadzić do północnego skrzydła szkoły . Absurdalność tej teorii widać na poniższym planie sytuacyjnym

² Piotr Mikołajczyk – specjalizował się w wykonywaniu z betonu pomników nagrobnych na cmentarzu w Rejowcu .

³ Wolnostojący pomnik przeszkadzał alei, która miała prowadzić do północnego skrzydła szkoły . Został zniszczony .

Wycinek z planu rozbudowy szkoły. Stan na 1964 rok. Rozmieszczenie alejek przed szkołą. Na kolorowa zostały oznaczone miejsca w których zostały zniszczone :

- 1 - figura Matki Boskiej Różańcowej ,
- 2 - pomnik upamiętniający zamordowanych nauczycieli w czasie okupacji ze szkół Rejowca

Tablica pamiątkowa na korytarzu parteru Szkoły Podstawowej im. Mikołaja Reja w Rejowcu , która zawiera wiele błędnych określeń , nieścisłości i zafałszowuje historię.

Pamięci ofiar barbarzyństwa niemieckiego w latach 1939 – 1944 .

Feliks Turewicz – kierownik nauczyciel
Kazimierz Sowa – kierownik nauczyciel
Antoni Mardoń - kierownik nauczyciel
Kazimierz Gaczoł – nauczyciel wychowawca
Zofia Zdunek - nauczycielka wychowawca

Józef Mazurek – nauczyciel wychowawca

Grono nauczycielskie ,Uczniowie , Komitet Rodzicielski , Komitet Opiekuńczy

Na pomniku a później na tablicy z piaskowca „zapomniano „ umieścić pięciu nazwisk nauczycieli obywateli polskich narodowości żydowskiej . Rodzi się pytanie , jak można było zapomnieć o koleżankach i kolegach z którymi pracowało się tyle lat i co najgorsze ,że w tej samej szkole .Znali uczniowie . Znali ich też nauczyciele z innych szkół gminy Rejowiec . Wspólne uczestniczyli w konferencjach , szkoleniach i uroczystościach . Powojenny dyrektor szkoły w Rejowcu też ich znał. Co prawda znajomość była krótka ale zawsze (w czasie wojny pracował w szkole w Stajnem , które wchodziło w skład gminy Rejowiec).Był inicjatorem budowy pomnika jego zniszczenia a później pamiątkowej tablicy . Jak to możliwe ? , przecież wszyscy o wszystkich i wszystkim wiedzieli. Planowy element zapomnienia ? , że w szkole uczyli pedagodzy pochodzenia żydowskiego , których zgładzono w getcie rejowieckim .

O celowej amnezji lokalnych władz samorządowych w stosunku do 5–ciu nauczycieli szkół rejowieckich żydowskiego pochodzenia możemy mówić na podstawie analizy pisma z 1946r. skierowanego do nadrzędnej jednostki administracyjnej w Chełmie z następującym fragmentem :

(...) „ W roku 1941 dnia 1 kwietnia zostało aresztowanych ponad 40 osób , w tym 6 nauczycieli , w tym 10-ciu zostali rozstrzelani .Tylko z obozu zagłady powróciła nauczycielka Kukulska . „ - ⁴ Czyż nie jest to zastanawiające , ani słowa o Żydach.

Zginęli męczeńską śmiercią :

- 1 Publiczna Szkoła Powszechna stopnia III Nr. 1 im . Henryka Dąbrowskiego w Rejowcu – **6** nauczycieli w tym **4** narodowości żydowskiej
- 2 Publiczna Szkoła Powszechna stopnia III Nr 2 w Rejowcu - **5** nauczycieli w tym **1** narodowości żydowskiej

Szerzej na ten temat w opracowaniu Danuty i Zdzisława Kalinowskich „ Zarys dziejów oświaty w Rejowcu 1905 – 1951 „. . Być może kiedyś jawne oszustwo i zakłamanie zniknie z pamiątkowej tablicy w szkole .

⁴ Fragment z pisma – Zarząd Gminy w Rejowcu pow. Chełmski . Rejowiec dn.12.09.1946 r. Ankieta – dotycząca przebiegu działań wojennych oraz okupacji niemieckiej . w *podpisie* Wójt Gminy Krawczyk Jan .